

TALABALARNI KREDIT-MODUL TA'LIM TIZIMIDA O'QITISH JARAYONIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK TAVSIFI.

Baxriddinov Nurali Bekmurodovich

*Samarqand davlat chet tillar instituti Pedagogika psixologiya va jismoniy madaniyat kafedrası
o'qituvchisi.*

Suyarova Nilufar Saxriddin qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti Ingliz tili fakulteti 3-kurs 2205-gurux talabasi.

Anotatsiya: Talabalarni kredit-modul ta'lim tizimida o'qitish jarayoni zamonaviy ta'limda innovatsion yondashuv hisoblanadi va ta'lim oluvchilarning mustaqil bilim olishini ta'minlaydi. Ushbu tizimda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish o'quv jarayonining muhim komponentlaridan biri bo'lib, talabalarning bilimlarni o'zlashtirish darajasi va o'zaro muloqot samaradorligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Metodologik asoslar bu jarayonni chuqur tushunish va samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan nazariy va amaliy jihatlarni qamrab oladi.

Kalit so'zlar: Modul, kredit saoti, aktiv, qiymat, rejalashtirish, empatiya, ijodkorlikka yo'nalganlik, o'z-o'zini baholash, hissiy barqarorlik, kognitiv yondashuv, interaktiv, simulyatsiyalar, refleksiya.

МЕТОДИЧЕСКОЕ ОПИСАНИЕ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ В КРЕДИТНО- МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ.

Аннотация: Процесс обучения студентов в кредитно-модульной системе обучения является инновационным подходом к современному образованию и обеспечивает обучающихся самостоятельными знаниями. Развитие коммуникативной компетентности в данной системе является одной из важных составляющих образовательного процесса и оказывает большое влияние на уровень усвоения студентами знаний и эффективность взаимодействий. Методологическая основа охватывает теоретические и практические аспекты, необходимые для глубокого понимания и эффективной организации этого процесса.

Ключевые слова: модуль, кредитный рейтинг, актив, ценность, планирование, эмпатия, креативность, самосознание, эмоциональная устойчивость, когнитивный подход, интерактив, симуляции, рефлекс.

METHODOLOGICAL DESCRIPTION OF THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROCESS OF TEACHING STUDENTS IN THE CREDIT-MODULAR EDUCATION SYSTEM.

Annotation: *The process of teaching students in the credit-modular education system is an innovative approach to modern education and provides students with independent knowledge. The development of communicative competence in this system is one of the important components of the educational process and has a great influence on the level of students' knowledge acquisition and the effectiveness of interactions. The methodological framework covers the theoretical and practical aspects necessary for an in-depth understanding and effective organization of this process.*

Keywords: *Module, credit score, asset, value, planning, empathy, creativity, self-awareness, emotional stability, cognitive approach, interactive, simulations, reflex.*

Kredit-modul ta'lim tizimi talabalarga o'z o'quv jarayonini boshqarish, mustaqil o'rganish, va o'z vaqtini to'g'ri taqsimlash imkonini beradi. Bu tizimda o'qitish jarayonining asosiy maqsadi talabalarning o'zlashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish va ularni o'z bilimlariga javobgarlik his qilishga o'rgatishdir. Shu sababli, talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish muhim bo'lib, bu ularning o'z fikrlarini aniq va ravon ifoda etish, o'qituvchilar va tengdoshlar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatlarini oshiradi.

Kommunikativ kompetentlik talabaning samarali va aniq muloqot qilish, o'z fikrlarini ochiq ifoda etish, faol tinglash, va muloqot jarayonida ijtimoiy va emotsional jihatlarni hisobga olish qobiliyatlarini qamrab oladi. Bu ko'nikmalar o'qitish jarayonida bilimlarni o'zlashtirishda va jamoa bilan ishlashda muhim o'rin tutadi. Kredit-modul tizimida samarali o'qitish uchun talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish ularning ta'lim olishini osonlashtiradi va bilimlarni yanada chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning metodologik asoslari quyidagi yondashuvlarni o'z ichiga oladi:

Kognitiv yondashuv: Talabalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirish, ularga yangi bilimlarni o'zlashtirishda va mantiqiy fikrlashda yordam berish. Bu yondashuv muloqot jarayonida axborotni qayta ishlash va tahlil qilishni talab qiladi.

Ijtimoiy-psixologik yondashuv: Talabaning ijtimoiy muhitdagi o'zaro munosabatlari va shaxslararo muloqot jarayonida hissiy barqarorlikni ta'minlash. Ushbu yondashuv talabalarning o'z tengdoshlariga va o'qituvchilarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Shaxsiy yondashuv: Har bir talabaning shaxsiy xususiyatlarini, qobiliyatlarini va ehtiyojlarini inobatga olish. Bu yondashuv orqali talabaning o'z-o'zini anglash va o'ziga bo'lgan ishonchi oshiriladi, bu esa muloqot samaradorligini ta'minlaydi.

Faol o'quv yondashuvi: Talabalarni muloqot jarayonida faol ishtirok etishga, o'z fikrlarini himoya qilishga va samarali dialog qurishga o'rgatish. Bu yondashuv talabalarning mustaqil o'qish jarayonida faolligini oshirishga qaratilgan.

Metodologik asoslar talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirishda quyidagi usullardan foydalanishni nazarda tutadi:

Interaktiv darslar: Darslar davomida talabalarning faol ishtirokini ta'minlash, ular o'rtasida muloqot va munozaralar tashkil qilish. Interaktiv mashg'ulotlar orqali talabalar bir-birlarining fikrini tinglash va o'z nuqtai nazarini asoslashni o'rganadilar.

Trening va simulyatsiyalar: Real hayotiy vaziyatlarni imitatsiya qiluvchi treninglar talabalarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Bu usul talabalarga murakkab vaziyatlarda to'g'ri va samarali muloqot qilishni o'rgatadi.

Guruhli faoliyatlar: Jamoa bo'lib ishlash va birgalikda muammolarni hal qilish talabalarning ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Guruhli vazifalar orqali talabalar bir-birlarini yaxshiroq tushunishga va o'zaro hamkorlik qilishga o'rganadilar.

Refleksiya va tahlil: Talabalarga o'z muloqot jarayonini tahlil qilish va undan xulosa chiqarish imkoniyatini berish. Refleksiya talabalarning o'z xatti-harakatlarini baholash va o'zini takomillashtirishga yordam beradi.

Ushbu metodologik tavsif kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish jarayonida ta'lim oluvchilarga individual yondashuvni va samarali o'quv strategiyalarini qo'llash zaruratini ko'rsatadi. Kredit-modul tizimida ushbu metodologik yondashuvlar talabalarning muloqot ko'nikmalarini kuchaytiradi va ularning o'qish jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishiga ko'maklashadi.

Bugungi kunda talabalarda kommunikativ kompetentlikni tadqiq qilish va uni rivojlantirish barcha davlatlarda turlicha ko'rinishlarda amalga oshirilmoqda. Aynan talabalar bilan bog'liq kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish tizimining takomillashtirilishi tadqiqot metodikalarini tanlashimizda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, bugungi kunda ishlab chiqarish sohasiga hukumat tomonidan alohida e'tibor qaratilmoqda. Qolaversa, bugungi kunda o'sib kelayotgan har bir yoshning o'ziga xos psixologik imkoniyatlarini to'g'ri talqin qilish va shu asosda uni hayotga, turli xil ijtimoiy vazifalarni bajarishga yo'naltirish barcha sohalar kabi psixologiyaning ham asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Qolaversa, har bir shaxsning o'ziga xos tabiati, ma'naviyati, qiziqishlari va o'ziga xos dunyoqarashlari mavjudki, ushbu xususiyatlar asosida shaxs hayotini har jihatdan to'g'ri va mazmunli tarzda rivojlantirish mumkin bo'ladi.

Ta'limning imoniyatlari talabalarning kommunikativ kompetentlikini rivojlantirishga qaratilishi lozim. Umuman olganda, talabalarning kommunikativ kompetentlikini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- 1) o'quv muammolarini hal qilish uchun qidiruv faoliyatida faol ishtirok etish uchun zarur bo'lgan bilimlarni yangilash;
- 2) muammoni kiritish, uni shakllantirish;
- 3) muammoni talabalar tomonidan ilgari o'rganilgan bilimlar asosida hal qilishga urinishlarni tashkil etish;
- 4) talabalar tomonidan kengaytirilgan qidiruv faoliyatini tashkil yetish;
- 5) muammoni hal qilish.

Faoliyat nazariyasi va psixologiyadagi faollik tamoyillari rus psixolog olimlaridan S.L.Rubinshteyn, A.N.Leontev, L.S.Vigotskiy V.V.Davidov va boshqalar tomonidan faoliyat yondashuvi negizida o'rganilgan. Olimlarni ta'kidlashicha «Shaxs - bu muayyan tizim hisoblanadi, uning sifatlari ijtimoiy, aqliy va axloqiy faoliyatining natijasidir». Shu nuqtayi

nazardan ham shaxs shakllanishidagi muhim jihatlar uning kasbiy sifatlari shakllanishiga ham sezilarni ta'sir ko'rsatadi.

Hozirgi talabalarning sub'yektivligiga va ijodiy kuchiga (qobiliyatiga) qo'yilayotgan talablarning ortishiga qaramasdan, talabalar sub'yektiv hayotiy o'rnining psixologik o'ziga xosliklari va uning ijtimoiy mavqeyi o'rtasidagi bog'liqlik kam o'rganilganligi, faoliyat kategoriyasining psixologiyaga kiritilishi shaxsni dialektik-materialistik tadqiq qilish, uning g'oyaviy yo'nalishini o'rganish uchun shart-sharoitlarni ta'minlash va psixikani obyektiv o'rganish imkoniyatini yaratish uchun zarur edi.

An'anaviy yondashuvdagi atrofdagi voqelikni o'zgartirish orqali inson o'z tabiatini o'zgartiradi, degan pozitsiyasiga asoslanib, S.L.Rubinshteyn shaxsning yo'nalishini o'rganishda tizimli yondashuvning asosini tashkil etgan ong va faoliyatning birligi tamoyilini ilgari surdi. Ongning faoliyat bilan chambarchas bog'liqligi mazmuni «ularning o'zaro bog'liqligi va mazkur bog'liqlikni tasdiqlashdan iborat: inson faoliyati uning ongini shakllantirishni, uning intellektual aloqalarini, jarayonlarini va xususiyatlarini belgilaydi va bu ikkinchisi, tartibga soluvchi faoliyat, ularni adekvat amalga oshirish sharti hisoblanadi» [1].

Insonlarning vaziyatlarga munosabati ularning faoliyatini ko'rsatib beradi. Shuningdek, shaxsning faoliyatida uning xususiyatlari, yo'nalishi ochiladi va bu jarayon kishilarning eng yaqin xususiyati sifatida namoyon bo'ladi. S.L.Rubinshteyn tomonidan shakllantirilgan yana bir tamoyil – determinizm tamoyilidir. Determinizm insonlar o'rtasida yaratilgan obyektiv qonun-qoidalar bilan ichki qarshiliklarga asoslanib yagona tizimni o'rganish lozimligini bildiradi [2].

Mazkur tamoyilga ko'ra, shaxsning shakllanishida yetakchi rol ichki sharoitlar, shu jumladan, shaxsning haqiqiy shaxsiy sifatlari va tabiiy xususiyatlari orqali o'zgaradigan tashqi ta'sirlarga beriladi, ya'ni tashqi ta'sirlar o'zgarishi shaxsdagi sifatlarni ham ma'lum ma'noda o'zgarishiga olib keladi. Determinizm tamoyili psixolog talabalarning bilim va kasbiy sifatlarni mukammal o'zlashtirib, rivojlanishiga o'z ta'sirini ko'rsatadi.

Kommunikativ kompetentlik va ko'nikmalarni psixodiagnostik metodlar bilan aniqlashda tashxis qilayotgan, shkalali so'rovnomalar konkret natijani ko'rsata olishi, shuningdek validligi va ijobiyliqi tadqiqot uchun ko'zlangan asosiy maqsaddan biri hisoblanadi.

Demak, yuqoridagilardan xulosa qilib, shaxs takomillashishi qonuniyatlarini nazariy tahlil qilgan holda, tadqiqot metodlarini tanlashda, kommunikativ kompetentlikning shakllanish xususiyatlari aniqlanishi asos qilib olindi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: «Питер», 2000, – 172 с.
2. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир. - Санкт-Петербург: Питер, 2003. - 191 с.
3. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализация. Пер. с англ. – М.: Когнито-Центр, 2002. – 396 с.